

ISSN 2306-4242

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
Вінницького національного аграрного університету

Серія: Економічні науки

Випуск 4 (70)

**Присвячується 30-річчю Вінницького національного
аграрного університету**

Вінниця – 2012

Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія Економічні науки / Редколегія: Калетнік Г.М. (головний редактор) та інші. – Вінниця: ВНАУ, 2012. - Випуск 4 (70).

Видається за рішенням Вченої ради Вінницького національного аграрного університету. Присвячується 30-річчю Вінницького національного аграрного університету

Згідно Постанови президії ВАК України від 11 вересня 1997 року дане наукове видання є таким, у якому дозволено публікувати основні результати дисертаційних робіт.

У збірнику висвітлено актуальні питання економічного розвитку держави, подальшого удосконалення економічних відносин, перспектив розвитку окремих галузей в умовах трансформації народного господарства.

Збірник розрахований на наукових співробітників, викладачів вузів, аспірантів, студентів та фахівців сільськогосподарського виробництва.

Свідомство про державну реєстрацію засобів масової інформації
КВ 16644-5116ПП від 30.04.2010р.

Редакційна колегія

Калетнік Г.М., – головний редактор, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України

Мазур А.Г. – заступник головного редактора, доктор економічних наук, професор

Авдіївський В.І. – доктор юридичних наук, професор (*Росія*)

Данн Дж.В. – доктор, професор (*США*)

Горська Є. – доктор економічних наук, професор (*Словаччина*)

Клепацкі Б. – доктор економічних наук, професор (*Польща*)

Коляденко С.В. – доктор економічних наук, професор

Малік М.Й. – доктор економічних наук, професор, академік НААН України

Масленнікова Н.П. – доктор економічних наук, професор (*Росія*)

Мороз О.В. – доктор економічних наук, професор

Правлюк Н.Л. – доктор економічних наук, професор

Прутська О.О. – доктор економічних наук, професор

Ціхановська В.М. – кандидат економічних наук, доцент

Чернюк Л.Г. – доктор економічних наук, професор

Відповідальний секретар – Колесов О.С., к.е.н., доцент, ВНАУ

Адреса редакції: 21008, Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. 46-00-03

© **Вінницький національний аграрний університет**

ЗМІСТ

<i>Бурлака Н.І.</i> Світовий та вітчизняний досвід формування оптимальних розмірів землекористувань в аграрному виробництві	3
<i>Лук'янець С.В., Голуб Г.А.</i> Економічний аналіз потреби в ріпаку для вирощування пшениці	10
<i>Зосименко Т.І., Сахневич Л.В.</i> Стан розвитку малого бізнесу в господарській системі Чернігівського регіону	14
<i>Кафлевська С.Г., Бутило В.В.</i> Розв'язання соціальних проблем сільських територій	22
<i>Кафлевський В. В.</i> Інфраструктура ринку інновацій та його складові	27
<i>Кичко І.І.</i> Використання методів економетричного моделювання в дослідженні соціально-економічних та духовно-інтелектуальних потреб	33
<i>Козловський С.В., Кухар О.С.</i> Мотивація як засіб підвищення ефективності діяльності підприємства	43
<i>Лисюк О.С., Кафлевська С.Г.</i> Безробіття як соціально-економічна проблема населення України	48
<i>Самборська О.Ю., Кіреєва Е. А., Островська Н. Ю.</i> Оплата праці як показник продовольчої безпеки населення та економічної стабільності держави	53
<i>Пепа Т.В., Чернюк Л.Г.</i> Система забезпечення ефективності транспортно-го процесу при перевезенні продукції АПК	59
<i>Півторак В.С.</i> Державна підтримка малого підприємництва в аграрній сфері економіки: регіональний аспект	69
<i>Подольчук О. А., Химич Г. М.</i> Методика і аналіз аудиту обліку основних засобів	76
<i>Правдюк Н.Л., Іщенко Я.П.</i> Вплив методики визначення середньої заробітної плати на організацію обліку розрахунків за виплатами працівникам у сільськогосподарських підприємствах	81
<i>Прутська О.О., Беляєва Н. В.</i> Сутність та теоретичні засади розвитку органічного сільськогосподарського виробництва	86
<i>Разборська О.О., Циганчук В.А., Хворостяна І.П.</i> Становлення і розвиток аудиторських послуг: їх види та необхідність	91
<i>Скоробогатова В.В.</i> Методика внутрішнього контролю операцій з дебіторською заборгованістю як складової змішаних активів підприємства	96
<i>Скорук О. П., Павленко Ю. М., Ганжа Т.І.</i> Проблеми впровадження інновацій в галузі біопалива в Україні	104
<i>Сокіл О.Г.</i> Нормативно-регуляторні аспекти сучасного обліку сільськогосподарських підприємств	108
<i>Сокіл Я.С.</i> Прогнозування розвитку ринку продукції садівництва України	114
<i>Ставська Ю.В.</i> Зарубіжний досвід управління якістю сільськогосподарської продукції	120
<i>Сьомченков О.А., Поліщук О.А.</i> Фондовий ринок України в умовах глобалізації	125

УДК 631.15/16:006.83:636.5

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Ставська Ю.В., к.е.н., старший вик.
Вінницького національного аграрного університету

Досліджено сучасні тенденції розвитку систем управління якістю в промислових країнах світу, що дають змогу не лише поліпшити економічну ситуацію підприємства, а й гарантувати безпечність продукції, яка пропонується споживачеві.

Ключові слова: управління, конкуренція, продукція, ринок, якість.

Вступ. Світовим досвідом економічного розвитку країн доведено, що головною рушійною силою — ринок, вільна конкуренція. У ринкових господарствах конкуренція веде до пріоритету якості продукції, тому що насиченість розвинутого ринку примушує виробників пропонувати товари високої якості. Зниження умов стабільності функціонування ринку практикується не дуже часто, і конкуренція на ньому приблизно однакова за якістю (конкурентоспроможні) товари.

Успіх на ринку, тобто на успіх у споживача можуть розраховувати тільки виробники, які спроможні оперативним чином задовольняти різні й досить нестабільні потреби споживачів. Виграш конкретному виробникові забезпечують переваги системи управління якістю. Головна перевага ефективної системи забезпечення полягає в тому, що вона гарантує портфель замовлення виробникові, тобто виживання в умовах ринкових відносин та конкурентної боротьби. Неабияке значення для виживання має також зниження обсягу та питомої ваги прихованого виробничого пов'язаного з переробкою продукції, та налагодження браку, тобто підвищення загальної ефективності діяльності підприємства.

Отже, останнім часом загострюється актуальність управління якістю продукції — на всіх управлінських рівнях, починаючи від окремого робочого місця закінчуючи державним рівнем.

Постановка завдання. Оцінити розвиток зарубіжного досвіду управління якістю сільськогосподарської продукції в сучасних умовах, як передумову формування рекомендацій з удосконалення цього процесу у практиці вітчизняних підприємств.

Основна частина. Досвід закордонних країн свідчить про те, що економічні проблеми управління якістю зникають з економічними проблемами загальної системи управління виробництвом країни. Понад те, рівень якості продукції будьякої країни можна вважати критерієм якості управління її виробництвом. Так, у Японії на світовому ринку пояснюються, зокрема, постійним удосконаленням управління, постійним підвищенням загальної управлінської культури. Японія є родоначальником нової методології діяльності підприємства і перейшла до тотального контролю якості. Нова система виходу за рамки мікрорівня і включила контроль ринку збуту продукції, аналіз ринкової кон'юнктури, післяпродажне обслуговування. При цьому традиційне керування якістю не усувається, а удосконалюється. Значення ж тотального контролю якості полягає в тому, що підсилює вплив запитів споживачів на якість продукції. Споживачів цікавить

дійність, зручність в експлуатації, довговічність, естетичні властивості продукції, а кож її безпечність.

Засадовим чинником успішного підвищення якості є орієнтація на споживача. Для практичної реалізації цього принципу велике значення мають існуючі в багатьох розвинутих країнах спеціальні системи захисту прав споживача на якісну та безпечну продукцію. Наприклад, у США, як і в інших розвинутих країнах, системою прав споживача, особливо його права на безпечну продукцію, займаються й громадські, й державні організації. Основу громадського захисту становлять два головних взаємопов'язаних механізми. Перший — експертиза товарів, тобто їх випробування, аналіз та оцінка. Експертизу здійснюють не тільки випробувальні лабораторії, які належать спілкам споживачів. На договірній основі до цієї роботи можуть залучатися будь-яка лабораторія необхідного рівня технічної компетенції. Другий механізм — публікація результатів експертизи й порівняльного аналізу властивостей товарів. Це завдання вирішують, як правило, спеціалізовані журнали та журнали, що належать спілкам споживачів. Головним чином, це масові видання з мільйонними тиражами. Взаємозв'язок цих механізмів захисту прав споживача полягає в тому, що преса спілки споживачів дає кошти, необхідні для своєї діяльності, а результати цієї діяльності, особливо експертизи, дають інформацію, яку використовує преса.

Із спілками споживачів активно співпрацює декілька державних організацій. Одною з них — Комісія з безпеки споживчих товарів. Вона має федеральний статус, її члени призначаються безпосередньо президентом США за узгодженням із Конгресом. Як і спілка споживачів, комісія здійснює експертизу товарів та публікує результати. Проте кожний з механізмів цієї діяльності доповнено певними елементами. На «вході» першого — таким елементом є система виявлення потенційно небезпечних товарів та послуг, її головний компонент — національна база збору та аналізу інформації про травматизм, спричинений споживчими товарами. Федеральна комісія щоденно отримує з усіх кінців США (з відділень місцевої допомоги та госпіталів) в середньому 2 тис. повідомлень. Ретельний аналіз інформації, що накопичується за тиждень, дає змогу встановлювати об'єкти особливої уваги з боку відповідних служб.

Другий компонент системи — шість телефонних ліній, якими може користуватися будь-який споживач. Повідомлення, що надходять цими лініями, перевіряються й аналізуються. Є в США і так звана «гаряча лінія», за допомогою якої виробник, котрий дізнався, що випущені ним товари становлять небезпеку для споживача, зобов'язаний повідомити про це в термін, що не перевищує доби. Якщо за результатами негайної перевірки буде встановлено, що товар насправді небезпечний, повідомлення надійшло вчасно, то жодних санкцій не передбачено. Окрім того, виробникові допоможуть зменшити збитки, пов'язані з вилученням реалізованих товарів, які є небезпечними для споживачів. В іншому ж разі виробникові загрожує значний штраф у мільйони доларів або в'язниця. Тому не дивно, що федеральна комісія отримує до 700 таких повідомлень на рік. Причому, як правило, дев'ять з десяти повідомлень про випуск небезпечного товару не підтверджуються, тобто виявлені перестраховкою виробників.

Важливим додатковим елементом на «виході» цього механізму є добре налагоджена робота для узагальнення та регламентації вимог до безпечності споживчих товарів. Право комісії розробляти й стверджувати обов'язкові для

виробників стандарти на безпечність встановлено Конгресом. В даний момент у США діє близько 50 таких стандартів, їхня дія поширюється більш як на 30 тис. вид. промислових споживчих товарів.

Щодо другого механізму діяльності комісії, то нагляд, який вона здійснює відповідно до продукції вимогам стандартів безпеки, завершується не тільки публікацією одержаних результатів, а й прийняттям відповідних рішень, обов'язкових для виробників. Так, якщо виявлено ті чи інші порушення, комісія має право припинити реалізацію і навіть виробництво небезпечного товару. Крім того, узагальнюючи практику діяльності з нагляду, вона може змінити вимоги діючого стандарту щодо безпеки або ж розробити новий. В такому разі виробники зобов'язані привести параметри виробів у відповідність з новими вимогами або ж припинити виробництво. Авторитет комісії — великий, тому її приписи виконують беззаперечно, точно і в зазначений строк.

Висока результативність діяльності комісії та успіх інших державних організацій значною мірою зумовлені активною підтримкою спільки споживачів. Взаємодоповнюючи одна одну й тісно взаємодіючи, вони забезпечують високу ефективність системи захисту прав споживачів США на якісну та безпечну продукцію.

В наш час для підприємств незалежної України орієнтир якості може бути реально тільки один — конкурентоспроможність продукції на світовому ринку. У зв'язку з цим необхідно радикально змінити існуючу систему науково-технічної інформації. В кожній організації треба збільшити долю коштів на науково-технічну та комерційну експертизу проектів, здійснити автоматизацію інтелектуальної праці. Потрібна революція в умах учених, інженерів, конструкторів, щоб перейти від кількісної до якісної психології, радикально змінити ставлення до світового науково-технічного рівня.

Україні доведеться створити систему загальнодержавної інформації про технологічний рівень вітчизняної продукції відносно закордонних аналогів. Наприклад, у США 8% національного доходу витрачається на розвиток інформатики. Це більше, ніж асигнування на оборону. Для нас сьогодні такі витрати неможливі. Але розвивати інформаційне забезпечення планування та економіки життєво необхідно. Шлях до прогресу пролягає через активізацію думки, а її активізує першу чергу, інформація.

Головним інструментом здійснення на практиці управління якістю продукції організаційно-економічної структури, до них належать служби стандартизації, сертифікації, метрології, державного нагляду, інформаційні центри, служби підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з управління якістю, гуртки якості, організація вивчення попереднього вітчизняного та закордонного досвіду в цій галузі, форми інтеграції фахівців з управління якістю, органи захисту інтересів споживачів, консультаційні пункти для надання допомоги у вирішенні проблем якості тощо.

Суто економічний механізм управління якістю означає перетворення якості продукції у провідний плановий показник, ціноутворюючий, фондоутворюючий, зарплатоутворюючий фактор, критерій розподілу державних капіталовкладень на надання підприємствам банківського кредиту. Елементами економічного механізму також програми якості, економічне стимулювання якості, узгодження податків з якістю. Виявлення усіх зазначених елементів господарського механізму на різних управлінських рівнях є специфічним. Головна проблема управління якістю за наш

умов полягає в тому, що підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, як і реалізація програми «якість» на усіх рівнях, не дістає тієї підтримки, яку могло б забезпечити створення відповідних економічних мотивів. В умовах дефіциту засобів виробництва та споживчих товарів, а також монополії виробника якість продукції не має суттєвого впливу на господарські показники. Необхідно, щоб якість продукції стала головним критерієм формування госпрозрахункового доходу трудового колективу. Отже ці показники належить широко застосовувати в системі внутрішнього госпрозрахунку.

Забезпечення високої якості агропородовольчої продукції потребує консолідації наукових сил, творчого потенціалу й практичного досвіду. Успішне розв'язання проблеми якості можливе лише спільними зусиллями держави, регіональних органів управління, керівництва й колективів, вчених і конструкторів, молодшого інженера і працівника - виконавця робіт і послуг

Держава при цьому повинна піклуватися про гарантування безпечності продукції для здоров'я, життя людей, їхнього майна і навколишнього середовища, що здійснюється за допомогою системи органів спеціалізованого державного нагляду, комітету захисту прав споживачів, систем стандартизації і сертифікації, покликаних гарантувати певний рівень безпечності продукції на ринку України.

Вітчизняна сертифікація за роки свого функціонування увійшла у практику економічного життя країни як один із засобів запобігати доступу на ринок небезпечного товару. Сертифікація застосовується з дwoєю метою: для захисту людини і навколишнього середовища від потенційно небезпечної продукції, а також для підвищення впевненості споживача у якості придбаного товару.

Сертифікація інноваційної продукції може бути обов'язковою і добровільною (обов'язковою).

Добровільна сертифікація призначена переважно для комерційних цілей.

Обов'язкова сертифікація вводиться державою на об'єкти, що мають важливе екологічно-державне значення і, в першу чергу, на продукцію, потенційно небезпечну для людей і навколишнього середовища. Відповідно до Закону «Про захист прав споживачів» упроваджено обов'язкову сертифікацію, якій підлягає вся інноваційна продукція, у стандартах на яку є вимоги безпеки, а також потенційно небезпечна продукція, у стандарти якої необхідно якнайшвидше ввести такі вимоги. Цим і починається перелік інноваційної продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації.

У межах обов'язкової сертифікації в деяких випадках допускається й сертифікація на підставі декларації виготовлювача за умови інспекційного контролю продукції із сертифікації. У цій схемі передбачено збір інформації про якість продукції підприємства-заявника та інспекційний контроль. Сертифікація за декларацією більш придатна для інноваційних підприємств малого бізнесу, а також для сертифікації невеликих партій продукції, що надходить за імпортом.

Обов'язкова сертифікація має стосуватися в першу чергу до показників безпеки. На жаль, в Україні для проведення обов'язкової сертифікації практично не застосовується сертифікація власне систем якості. Особливо доцільно її застосовувати в таких випадках: для підприємств, що серійно виготовляють продукцію з високими вимогами безпеки (дитяче харчування, вибухозахисне обладнання) та продукцію, яка швидко псується; у випадках високовартісного випробування зразків і використання руйнівних методів контролю щодо продукції, яка може пройти всі випробування лише після монтажу у споживача; в умовах швидкого оновлення

продукції, а також до агропродовольчої продукції тощо.

Таким чином, закордонна культура підтримки управління компаніями глибокі корені і традиції. Оскільки якість – поняття багатопланове, то забезпечені і управління нею вимагають об'єднання творчого потенціалу і практичного досвіду багатьох фахівців. Як показує досвід розвитку передових країн світу, якістю основною зброєю в конкурентній боротьбі на ринку. Проблема підвищення якості може бути вирішена тільки при спільних зусиллях держави, місцевих органів управління, керівників усіх рівнів та членів трудового колективу.

Література

1. Безкровний А. В. Напрямки державного регулювання аграрного ринку зарубіжних країнах / А. В. Безкровний // Зб. наук. праць Тавр. держ. агротехнологічного університету (економічні науки) / під ред. В. А. Рудьова. – Мелітополь : Люкс, 2010. – № 2. – С. 70–75.
2. Бенделл Т. Наставники по качеству: сб. кратких очерков о славных знаменитых зарубежных деятелях в области качества / Бенделл Т.; [пер. с англ.]. – М.: Стандарты и качество, 2000. – 48 с.
3. Какар Р. Философия качества по Тагути: анализ и комментарий / Р. Какар // Методы менеджмента качества. – 2003. – № 8. – С. 23–31.
4. Кодекс Алиментариус. Гигиена пищевых продуктов. Базовые тексты / ред. Т. В. Кирсанова; [пер. с англ.]. – М.: Весь мир, 2006. – 76 с.
5. Малюта Л. Я. Забезпечення якості продукції – необхідна умова підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції в сучасному ринковому просторі / Л. Я. Малюта // Економіка, фінанси, право. – 2008. – № 9. – С. 11–14.
6. Маслов Д. В. Удовлетворение потребителей по японски / Д. В. Маслов, С. А. Белокоровин // Методы менеджмента качества. – 2005. – № 2. – С. 17–21.
7. Салимова Т. А. История управления качеством: учеб. пособие / Т. А. Салимова, Н. Ш. Ватолкина. – М.: КноРус, 2005. – 256 с.

Summary

The foreign experience of quality management of agricultural products in the countries of the world. Stavskaya U.V.

Investigational modern progress of control system by quality trends in the leading countries of the world, which enable not only to improve the economic situation of the enterprise but also guarantee the unconcern of products, which is offered to the user.

Keywords: management, competition, products, market, quality.